

*Сергій Олександрович Короєд,
провідний науковий співробітник
відділу проблем цивільного, трудового
та підприємницького права
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України,
доктор юридичних наук, професор
ORCID: 0000-0001-7899-957X*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ СУДОВИХ ПРОЦЕДУР У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВОЄННИМ СТАНОМ ТА ТИМЧАСОВОЮ ОКУПАЦІЄЮ

Постановка проблеми. Починаючи з 2014 року, у зв'язку із тимчасовою окупацією частини території України (території Автономної Республіки Крим, окремих територій Донецької і Луганської областей), багато найважливіших сфер суспільних відносин зазнали змін у правовому регулюванні. Не є винятком і сфера правосуддя, зокрема, цивільне судочинство як найпоширеніша форма захисту порушених прав громадян. Запроваджені в цивільно-процесуальному регулюванні зміни, які пов'язані передусім із забезпеченням доступності правосуддя жителям тимчасово окупованих територій у зв'язку із припиненням роботи судів на цих територіях та які вже були випробувані практикою, стали застосовуватись й в умовах воєнного стану, введеного в Україні 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією РФ проти України. Йдеться передусім про процедуру зміни територіальної підсудності цивільних справ в умовах та у зв'язку із воєнним станом, а також відновлення (як закінченого, так і незакінченого) судового провадження, втраченого у зв'язку із воєнним станом. Адже саме зазначені процесуальні процедури, які в багатьох випадках застосовуватимуться у поєднанні, стали ключовими в забезпеченні реалізації громадянами конституційного права на доступ до правосуддя, яке не може бути обмежене навіть в умовах воєнного стану. Проте науково-практичний аналіз законодавчого регулювання зазначених судових процедур та ефективності їх застосування в умовах воєнного стану та тимчасової окупації в юридичній літературі не здійснювався, а відповідні узагальнення судової практики застосування процесуального законодавства з цього питання ще відсутні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблеми теорії і практики особливостей цивільно-процесуального регулювання у зв'язку із тимчасовою окупацією частини території України в аспекті забезпечення охорони і захисту цивільних прав громадян розглядали в своїх наукових працях, зокрема, К. Гусаров, О. Іляшко, О. Кармаза, А. Коструба, Г. Луцька, Л. Музика. Проте питання ефективності застосування на практиці раніше запроваджених у цивільному судочинстві окремих судових процедур (включаючи процедури зміни територіальної підсудності та відновлення втраченого провадження), актуальність застосування яких наразі пов'язана саме із введенням в Україні воєнного стану, не були предметом розгляду ані цих, ані інших науковців з огляду на незначний час, що минув від початку широкомасштабної збройної агресії РФ проти України.

Мета статті. Тому метою нашої статті є визначення ефективності цивільно-процесуального регулювання окремих судових процедур в умовах воєнного стану та у зв'язку із тимчасовою окупацією. Для цього нами буде здійснено науково-практичний аналіз процедури зміни територіальної підсудності цивільних справ у зв'язку із припиненням роботи суду, який розглядав справу, а також механізму відновлення втраченого судового провадження.

Основні результати дослідження. Так, основні особливості в цивільно-процесуальному регулюванні порядку здійснення правосуддя в цивільних справах у зв'язку із воєнним станом полягають у процедурі зміни територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану. До

введення воєнного стану подібна процедура зміни підсудності застосовувалась на підставі Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII (стосовно тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим) та Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» від 12 серпня 2014 року № 1632-VII (стосовно тимчасово окупованих територій Донецької і Луганської областей). У зв'язку із воєнним станом, після 24 лютого 2022 року, зміна підсудності конкретного суду, який припинив свою роботу (на тимчасово окупованій території або на території ведення воєнних дій), відбувається на підставі відповідного розпорядження Голови Верховного Суду (такі розпорядження видавались неодноразово починаючи з 6 березня 2022 року). Законодавчою підставою цього є Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (адже, починаючи з 24 лютого 2022 року, суди, органи та установи системи правосуддя України працюють відповідно до цього Закону [1]), яким визначено, що у разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів (ст. 26), а також Закон України «Про судоустрій і статус суддів», яким встановлено, що у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя або розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється (ч. 7 ст. 147). Подібним чином віднедавна, згідно із внесеними Законом від 21 квітня 2022 року № 2217-IX змінами, визначатиметься територіальна підсудність судових справ, що розглядаються у судах, розташованих на тимчасово окупованих територіях. Зазначені випадки зміни територіальної підсудності справ є визначеними законом підставами припинення роботи суду, який розглядав справу, про яку йде мова у п. 3 ч. 1 ст. 31 ЦПК України як умови передачі цивільної справи на розгляд іншому суду. При цьому вказані закони згідно із ч. 1 ст. 3 ЦПК становлять законодавство про цивільне судочинство.

Передусім варто зауважити, що зазначеними законами для передачі судових справ саме у зв'язку із воєнним станом строків не встановлено (хоча у ч. 5 ст. 31 ЦПК міститься положення про «невідкладну» передачу справ у таких випадках). По-друге, наведені вище положення вживають термін «передача» справи, проте не визначають обставин, з якими така «передача» вважається здійсненою. Зауважимо, що в такому випадку передача справи не залежить від волі учасників справи чи суду, який розглядав справу і роботу якого припинено, та процесуально ухвалою не оформлюється. Такий суд (працівник апарату суду) лише виконує технічну дію – фізично передає матеріали справи (в паперовому вигляді) на розгляд іншому суду (на підставі відповідного супровідного листа чи взагалі без такого).

Водночас на практиці може мати місце ситуація, коли матеріали відповідної справи (в паперовій формі) не можуть бути передані з об'єктивних причин (суд, який припинив роботу, знаходиться на тимчасово окупованій території чи території ведення військових дій, або матеріали справи були знищені чи втрачені при передачі). Проте це не заперечує факт передачі справи як процедуру зміни підсудності, адже у ст. 31 ЦПК України термін «справа» застосовано не як «паперові матеріали», а саме як відповідний правовий спір чи інше правове питання, з приводу якого розпочате цивільне провадження (з відповідним єдиним унікальним номером). Адже підсудність це повноваження конкретного місцевого суду на розгляд цивільної справи [2, с. 266, 268].

При цьому в умовах функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, яка забезпечує обмін документами (надсилання та отримання документів) у електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, передбачено, що суд проводить розгляд справи за матеріалами судової справи у паперовій або електронній формі (ст. 14 ЦПК). А відтак, передача справи за підсудністю може відбуватися як у паперовій, так й електронній формі. Тобто фактично йдеться не про передачу справи (як матеріалів справи) за підсудністю у власному розумінні слова, а про передачу повноважень на її розгляд (тобто повноважень на продовження

розгляду відповідного правового спору чи іншого правового питання). Навіть при втраті матеріалів справи та необхідності вирішення питання відновлення втраченого судового провадження, «новий» суд справу (матеріали справи) не отримує, а набуває лише процесуальні повноваження на вирішення відповідного процесуального питання в межах такої справи як відповідного цивільного провадження, яке має єдиний унікальний номер (наприклад, відповідно до наказу ДСА України від 24.03.2021 № 92 «новий» суд, якому визначено територіальну підсудність справи, вправі без застосування процедури відновлення втраченого судового провадження виготовляти з Єдиного державного реєстру судових рішень і видавати учасникам справи копії судових рішень, фактично не володіючи при цьому матеріалами такої справи ані в паперовому, ані електронному вигляді).

З огляду на положення ч. 2 ст. 32 ЦПК України, якою передбачено, що справа, передана з одного суду до іншого в порядку, встановленому статтею 31 цього Кодексу, повинна бути прийнята до провадження судом, якому вона надіслана, можна зробити висновок, що при надходженні до «нового» суду за підсудністю матеріалів справи (в паперовій або електронній формі) «новий» суд своєю ухвалою має оформити прийняття за підсудністю відповідної справи (із єдиним унікальним номером) до свого провадження для продовження її розгляду. Тому можна вважати, що «передача» справи за підсудністю вважатиметься здійсненою з моменту прийняття новим судом такої справи до провадження, а не з моменту прийняття рішення про зміну підсудності.

Такий висновок дає змогу визначити подальшу долю справи у випадку відновлення роботи суду, з якого ця справа була передана за підсудністю у зв'язку із припиненням роботи суду, який її розглядав, а також долю справи, яка фізично не передавалась на розгляд іншому суду (і новим судом не приймалась до провадження). Так, на практиці, при відновленні територіальної підсудності справ судам, які припинили свою роботу у зв'язку з воєнним станом та підсудність яких була змінена, справи, які надійшли за підсудністю до «нового» суду, залишаються в його провадженні для продовження розгляду. Саме так було вирішено це питання у відповідному розпорядженні Голови Верховного Суду [3]. Вважаємо, що такий підхід є правильним та відповідає положенням Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), який не передбачає можливості «повернення» справи до суду, від якого ця справа надійшла у разі зникнення обставин, які стали підставою для зміни підсудності. Крім того, з положень ч. 2 ст. 31 ЦПК України випливає, що справа, прийнята судом до свого провадження з додержанням правил підсудності, повинна бути ним розглянута і в тому випадку, коли в процесі розгляду справи вона стала підсудною іншому суду. Хоча зауважимо, що не виключається можливість «повторної» передачі справи за підсудністю на розгляд іншому (третьому, четвертому тощо) суду, якщо в подальшому припинить роботу суд, до якого справа надійшла за підсудністю раніше. А відтак, справу може бути повернуто за підсудністю до «первісного» суду, підсудність якого було змінено, лише на підставі п. 3 ч. 1 ст. 31 ЦПК України, тобто у зв'язку із ліквідацією або припиненням роботи суду, до якого справа надійшла на розгляд у зв'язку із зміною підсудності. Якщо ж у зв'язку із зміною підсудності незакінчена провадженням справа не передавалась на розгляд іншому суду (та/або не приймалась іншим судом до провадження для продовження її розгляду, наприклад в електронній формі), то після відновлення територіальної підсудності справ суду, який припиняв свою роботу, її розгляд має продовжити той суд, підсудність (роботу) якого було відновлено.

Зі зміною територіальної підсудності справ у зв'язку із воєнним станом пов'язана інша проблема – відновлення втраченого судового провадження. Так, Голова Верховного Суду звертав увагу на питання щодо відновлення судових справ, які лишилися на тимчасово окупованих територіях, що постають через зміну територіальної підсудності судових справ. Він зазначив, якщо є можливість вивести справи із суду, то їх передають до іншого суду, визначеного розпорядженням Голови Верховного Суду. Якщо ж через певні причини справи не можуть бути передані до іншого суду, є такі виходи. За наявності судового рішення суду першої інстанції справа може бути відновлена згідно з процесуальними нормами. Якщо ж у справі ще не було ухвалено судового рішення, це є підставою для сторони подати новий позов. Відповідно, розгляд судової справи відбувається із самого початку [4]. Подібні «роз'яснення» вже існували й раніше в постановках Пленуму Верховного Суду України, адже передбачений Цивільним процесуальним кодексом України порядок відновлення втраченого (повністю або частково) судового провадження застосовується лише щодо тих цивільних справ, які закінчено ухваленням рішення або у якій провадження закрито (ст. 488), тобто, ін-

шими словами, застосовується щодо «закінченого» судового провадження. А тому проблемним є питання можливості відновлення втраченого «незакінченого» судового провадження у справі при зміні територіальної підсудності в умовах воєнного стану, якщо через певні причини матеріали справи не можуть бути передані до іншого суду. Одразу ж зауважимо, що ця проблема існує тому, що Єдина судова інформаційно-комунікаційна система, яка має забезпечити обмін документами в електронній формі (ст. 14 ЦПК України) в судах повноцінно ще не функціонує, а тому справи передаються в паперовому вигляді. А відтак без застосування механізму (чи його аналогу) відновлення втраченого судового провадження не обійтись.

Поновлення втраченого судового провадження замінює загублені оригінали документів у справі або саму справу назавжди або до того часу, доки вони не будуть знайдені [2, с. 1011]. І якщо метою відновлення втраченого «закінченого» судового провадження може бути одержання завіреної копії судового рішення, виправлення описок та арифметичних помилок у судовому рішенні, апеляційне чи касаційне оскарження судового рішення, скасування заходів забезпечення позову, вирішення питань щодо звернення судового рішення до виконання тощо (тобто фактично йдеться про необхідність вчинення якихось одиничних процесуальних дій або на стадії оскарження або на стадії виконання судового рішення), то метою відновлення втраченого ще незакінченого судового провадження буде забезпечення реальної можливості реалізації взагалі усіх складових конституційного права на судовий захист, зокрема, права на доступ до правосуддя та всієї сукупності процесуальних прав, які виникли в учасників справи у зв'язку із пред'явленням позову та відкриттям провадження у справі, яка перебувала на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінилася.

Як єдиний аргумент неможливості відновлення втраченого провадження (або його частини), яке ще не закінчено, провідні вчені-процесуалісти називають існуючу можливість пред'явлення нового позову (заяви) [5, с. 122]. Проте, на нашу думку, такий аргумент дещо не відповідає правосудній меті та завданню цивільного судочинства, зокрема, в частині забезпечення доступу до правосуддя і вирішення справи впродовж розумного строку. Крім того, варто погодитись, що механізм застосування правових норм про відновлення втраченого судового провадження має бути «доцільним», зокрема відповідати найбільш ефективному способу досягнення мети [5, с. 120].

Тут варто пригадати, що законодавством раніше вже було передбачено процедуру «відновлення матеріалів справи» при неможливості передачі справ, які незавершені провадженням (тобто які ще розглядалися по суті) із судів на тимчасово окупованих територіях та в районі проведення антитерористичної операції на розгляд до інших судів (абз. 2 ч. 3 ст. 1 Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» від 12 серпня 2014 року № 1632-VII). Тобто фактично цим Законом було запроваджено процесуальний механізм відновлення втраченого, але ще незакінченого судового провадження, адже мета такого механізму – сформулювати справу заново (повторно) на підставі поданих учасниками судового процесу документів і матеріалів, а процесуальне оформлення відбуватиметься новим судом або шляхом ухвалення відповідного судового рішення по суті спору (у випадку, якщо документи і матеріали будуть достатніми для ухвалення судового рішення), або шляхом постановлення ухвали (за аналогією з ч. 3 ст. 494 ЦПК України) про відмову у відновленні втраченого незакінченого судового провадження і роз'яснення учасникам справи їх права на повторне звернення з такою самою заявою за наявності необхідних документів.

Обґрунтовуючи доцільність і ефективність застосування на практиці такого механізму відновлення втраченого «незакінченого» судового провадження в цивільній справі ми також враховуємо, що, по-перше, застосування такого механізму відбуватиметься виключно за ініціативою (заявою) одного із заінтересованих учасників справи до суду, до територіальної підсудності якого згідно із відповідним розпорядженням Голови Верховного Суду буде віднесено розгляд справи у зв'язку із воєнним станом, та в межах поданих учасниками судового процесу документів і матеріалів, тобто таким чином буде повністю забезпечено принципи диспозитивності і змагальності цивільного процесу. По-друге, на сьогодні є суди, які вже забезпечують внесення до Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи документів в електронній формі (які можна роздрукувати в електронному кабінеті учасника справи в підсистемі «Електронний суд»), а також є дані Єдиного державного реєстру судо-

вих рішень, в якому є ухвали щодо руху цивільної справи. Тобто на сьогодні в багатьох випадках все ж таки є можливість відновити втрачене незакінчене судове провадження та продовжити розгляд раніше розпочатої цивільної справи з участю та дотриманням процесуальних прав усіх учасників справи. Водночас такий механізм потребує встановлення в Цивільному процесуальному кодексі України строку для передачі матеріалів справи до іншого суду згідно із зміненою підсудністю (хоча, з огляду на внесені Законом від 21 квітня 2022 року № 2217-IX зміни до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», такий строк визначено протягом двадцяти робочих днів з дня встановлення такої підсудності), ненадходження протягом якого матеріалів справи до нового суду має означати презумпцію втрати незакінченого провадження та бути, за заявою учасника справи, процесуальною підставою продовження розгляду новим судом цивільної справи на підставі відновленого провадження. При цьому новий суд не буде окремо розглядати процесуальне питання щодо відновлення втраченого незакінченого судового провадження, а буде продовжувати розгляд справи на підставі поданих учасниками справи документів і матеріалів, включаючи інформацію з Єдиного державного реєстру судових рішень та Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, з ухваленням рішення по суті спору або постановленням ухвали про відмову у відновленні провадження при недостатності існуючих (відновлених) документів і матеріалів. І навіть, якщо втрачені матеріали справи згодом все ж таки надійдуть до суду, який за зміненою підсудністю продовжуватиме розгляд «відновленої» справи, вони лише будуть долучені й враховані при ухваленні рішення (в такому випадку новий суд вже буде позбавлений можливості відмовити у відновленні втраченого незакінченого судового провадження, а зобов'язаний буде ухвалити рішення по суті спору).

Висновки. Таким чином, здійснений нами науково-практичний аналіз процедури зміни територіальної підсудності у зв'язку із припиненням роботи суду, який розглядав справу, а також механізму відновлення втраченого судового провадження засвідчив, що зазначені процедури (як самостійно кожна з них, так й у поєднанні між собою, коли після зміни підсудності новий суд вирішує питання відновлення втраченого провадження) є ключовими для виконання завдання цивільного судочинства, а їх належне цивільно-процесуальне регулювання, з урахуванням висловлених нами підходів, має стати належною гарантією в забезпеченні доступності правосуддя для мешканців тих територій України, де суди тимчасово припинили свою роботу у зв'язку із воєнним станом та (або) тимчасовою окупацією. Наразі ж, допоки не будуть внесені відповідні зміни, ми підтримуємо пропозицію судді Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Д. Луспеніка про необхідність пристосовувати чинні процесуальні норми при відправленні правосуддя в умовах воєнного стану, зокрема, сміливіше використовувати принцип процесуальної економії [6].

Список використаних джерел

1. Заява Верховного Суду (24 лютого 2022 р.). *Офіційний веб-сайт Верховного Суду*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1259866/> (дата звернення 15.05.2022).
2. Курс цивільного процесу: підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.; за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. 1352 с.
3. Про відновлення територіальної підсудності судових справ Брусилівського, Малинського та Овруцького районних судів Житомирської області: розпорядження Голови Верховного Суду від 21.04.2022 № 24/0/9-22. *Офіційний веб-сайт Верховного Суду*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rozporyadjennya/Rozpor_24_2022_04_21.pdf (дата звернення 15.05.2022).
4. Зміна підсудності, передача справ та відрядження суддів – підсумки наради Голови ВС з керівниками апеляційних судів (26 березня 2022 р.). *Офіційний веб-сайт Верховного Суду*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1264923/> (дата звернення 15.05.2022).
5. Захарова О. Відновлення втраченого провадження: порівняльний огляд українського процесуального законодавства. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016, decembrie. Numărul 6 (22-2). С. 120–125.
6. Здійснюючи судочинство в умовах воєнного стану, судді повинні вміти пристосовувати чинне законодавство – судді КЦС ВС (20 травня 2022 р.). *Офіційний веб-сайт Верховного Суду*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1276715/> (дата звернення 28.05.2022).

References

1. Zaiava Verkhovnoho Sudu (24 liutoho 2022 r.). *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoho Sudu*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1259866/> (data zvernennia 15.05.2022).
2. Kurs tsyvilnoho protsesu: pidruchnyk / V. V. Komarov, V. A. Bihun, V. V. Barankova ta in.; za red. V. V. Komarova. Kharkiv: Pravo, 2011. 1352 s.
3. Pro vidnovlennia terytorialnoi pidsudnosti sudovykh sprav Brusylivskoho, Malynskoho ta Ovrutskoho raionnykh sudiv Zhytomyrskoi oblasti: rozporiadzhennia Holovy Verkhovnoho Sudu vid 21.04.2022 № 24/0/9-22. *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoho Sudu*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rozporjadjennya/Rozpor_24_2022_04_21.pdf (data zvernennia 15.05.2022).
4. Zmina pidsudnosti, predacha sprav ta vidriadzhennia suddiv – pidsumky narady Holovy VS z kerivnykamy apeliatsiinykh sudiv (26 bereznia 2022 r.). *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoho Sudu*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1264923/> (data zvernennia 15.05.2022).
5. Zakharova O. Vidnovlennia vtrachenoho provadzhennia: porivnialnyi ohliad ukrainskoho protsesualnoho zakonodavstva. *Jurnalul juridic national: teorie si practică*. 2016, decembrie. Numărul 6 (22-2). S. 120–125.
6. Zdiisniuchy sudochynstvo v umovakh voiennoho stanu, suddi povynni vmity prystosovuvaty chynne zakonodavstvo – suddi KTsS VS (20 travnia 2022 r.). *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoho Sudu*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1276715/> (data zvernennia 28.05.2022).

Короєд С. О. Ефективність цивільно-процесуального регулювання окремих судових процедур у зв'язку із воєнним станом та тимчасовою окупацією

У статті визначається ефективність цивільно-процесуального регулювання окремих судових процедур в умовах воєнного стану та тимчасової окупації на основі науково-практичного аналізу процедури зміни територіальної підсудності у зв'язку із припиненням роботи суду, який розглядав справу, а також механізму відновлення втраченого судового провадження. Розглядається ситуація, коли матеріали справи в паперовій формі не можуть бути передані з різних причин, та робиться висновок, що це не заперечує факт передачі справи як процедуру зміни підсудності, адже йдеться про передачу саме повноважень на розгляд справи. Аргументовано висновок, що передача справи за підсудністю вважається здійсненою з моменту прийняття новим судом справи до провадження. Обґрунтовано, якщо у зв'язку із зміною підсудності незакінчена провадженням справа не передавалась на розгляд іншому суду та (або) не приймалась новим судом до провадження для продовження її розгляду, то після відновлення підсудності розгляд такої справи має продовжити той суд, роботу якого було відновлено. Зазначається, що при передачі справи за підсудністю може також вирішуватись питання відновлення втраченого провадження у зв'язку із втратою матеріалів справи. Обґрунтовується доцільність запровадження механізму відновлення втраченого, але ще незакінченого судового провадження, з метою забезпечення продовження розгляду новим судом розпочатої справи.

Ключові слова: цивільний процес, суд, цивільна справа, підсудність, втрачене провадження, воєнний стан, тимчасова окупація.

Koroied S. O. Efficiency of civil and procedural regulation of certain judicial procedures in connection with the martial law and temporary occupation

Summary: The article determines the effectiveness of civil procedural regulation of certain court procedures in martial law and temporary occupation on the basis of scientific and practical analysis of the procedure for changing territorial jurisdiction due to the termination of the court hearing of case and the mechanism for resuming lost proceedings. These procedures will in many cases be used in combination and have become key to ensuring that citizens exercise their constitutional right on access to justice. The urgency of the application of these procedures today is due to the imposition of martial law, in connection with which the courts in some areas have stopped working. A description of the procedure for transferring the case to another court on this basis is given. An overview of the provisions of the Laws “On the Legal Regime of Martial Law” and “On the Judiciary and the Status of Judges”, which defines the mechanism for changing the territorial jurisdiction of cases considered by courts in the territory where martial law is imposed. It is considered a situation when the case materials in paper form cannot be transferred for objective reasons (the court that stopped working is in the temporarily occupied territory or the territory of hostilities, or the case materials were destroyed or lost during the transfer). It turns out that this does not preclude the transfer of the case as a procedure for changing jurisdiction, as the case is transferred as a relevant legal dispute or other legal issue on which civil proceedings have been initiated with a single unique number. It is argued the conclusion that the transfer of case under jurisdiction will be considered completed from the moment the new court accepts such a case for proceedings, and not from the moment of the decision to change jurisdiction. It is justified, if in connection with the change of jurisdiction the unfinished case

was not transferred to another court and (or) was not accepted by the new court for proceedings to continue its consideration, then after the restoration of jurisdiction such case should be continued by the court whose work was resumed. It is noted that during transfer of the case under jurisdiction it may also be addressed the issue of resumption of lost proceedings in connection with the loss of case materials. It is emphasized that in contrast to the goal of restoring lost “completed” court proceedings, which pursues individual procedural goals, the goal of restoring lost yet unfinished court proceedings will be to provide a real opportunity to exercise all components of the constitutional right to justice, including access to justice and the whole set of procedural rights that arose to the parties of the case in connection with the filing of a lawsuit and the opening of proceedings in a case reviewed by a court whose territorial jurisdiction has changed. It is substantiated the feasibility of introducing a mechanism for resuming lost but still unfinished court proceedings in order to ensure the continuation of consideration of a previously initiated case by a new court.

Key words: civil proceedings, court, civil case, jurisdiction, lost proceedings, martial law, temporary occupation.

DOI: 10.33663/2524-017X-2022-13-13